

Baze de date arhivistice în spațiul Uniunii Europene

VERONICA VASILOV

În luna iunie a anului 2000, statele membre ale Uniunii Europene și Consiliul European de la Fereira au aprobat *eEurope Action Plan*, în care, la punctul 3d, se anunța intenția de a stimula transpunerea conținutului domeniilor de activitate din Uniunea Europeană în rețele globale și crearea unei structuri pentru coordonarea programelor de informatizare în rândul statelor membre. Se avea în vedere astfel crearea unor baze de date paneuropene din sectorul informațiilor publice, pentru a pune capăt fragmentării resurselor digitale și a incompatibilității acestora prin stabilirea de standarde de descriere a datelor în format electronic.

În noiembrie 2000, la Luxemburg, s-a reunit un grup de experți cu scopul de a pune la punct strategii de coordonare a mecanismelor pentru programele de informatizare în rândul statelor membre, în special cele privind patrimoniul cultural. S-a constatat că patrimoniul cultural și științific european nu este suficient de accesibil publicului larg și de aici nevoia pentru un nivel minim de acces unificat, care să cuprindă instrumente de cercetare cum sunt *catalogoagele* și *inventarele generale*.

În concordanță cu *eEurope Action Plan* și Recomandările Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei din 13 iulie 2000 (n R [2000] 13)¹ ce definesc politica europeană în materie de acces în arhive, Comisia Europeană a lansat programul *Info2000*, în sistem de parteneriat multi-național, public-privat. Acesta își propune să promoveze și să stimuleze folosirea tehnologiilor informației și comunicării în constituirea de rețele de baze de date, inclusiv arhivistice.

EUAN

Unul din proiectele dezvoltate în cadrul acestui program este EUAN (European Union Archive Network), având ca parteneri:

- Arhivele Naționale ale Scoției (coordonator)
- Arhivele Naționale ale Suediei
- Arhivele Naționale ale Italiei
- Institutul Internațional de Istorie Socială, Amsterdam
- Scottish Archive Network Ltd (partener privat)

¹ Publicată pe site-ul <https://wcd.coe.int>

Proiectul își propune să faciliteze accesul publicului în arhivele din Europa, să treacă peste barierele tradiției administrative, culturale și de limbă. Scopul principal este ca un cetățean, care folosește Internetul sau oricare alt instrument IT, să poată să obțină informații despre fondurile și colecțiile deținute de Arhivele Naționale din orice țară a Uniunii.

Rezultatul acestui proiect este instalarea unui prototip bazat pe Sistemul Informatic al Arhivelor Naționale Suedeze – ARKIS II. Acesta conține descrieri de nivel general ale fondurilor și colecțiilor de documente de la instituțiile participante, începând cu testamente scoțiene din secolul al XI-lea până la acte ale Internaționalei Socialiste din secolul XX. Descrierea se bazează pe cinci² elemente principale recomandate de standardul de descriere ISAD(G) elaborat de Comitetul pentru Standarde de Descriere al CIA.

Pentru conversia electronică a datelor s-au folosit formatele XML – în concordanță cu EAD (Encoded Archival Data) DTD (Document Type Definition) – și MARC/AMC. Fiecare participant creează fișiere în format EAD/MARC pe propriul server web și acestea sunt periodic transferate pe serverul EUAN. Fișierele primite în MARC sunt convertite în format EAD și apoi toate fișierele EAD sunt importate în baza de date a EUAN. Informația este astfel indexată și accesibilă pe Internet și poate fi regăsită prin căutare simplă sau avansată. Atunci când utilizatorul primește un rezultat relevant și vrea mai multe informații, are la dispoziție un link (legătură) către instituția deținătoare.

Pe viitor, când tot mai multe instituții vor fi transferat date referitoare la fondurile deținute în baza de date EUAN, cercetătorii vor avea o privire de ansamblu asupra surselor de arhivă din Europa și vor putea primi o copie digitală a informației dorite.

EVA

Un alt proiect dezvoltat în cadrul programului *Info2000*³ și legat de anteriorul este cel denumit EVA (*European Visual Archives*). Proiectul a debutat în decembrie 1998 și s-a finalizat în martie 2001. Scopul partenerilor implicați în proiect a fost punerea în valoare a documentelor fotografice deținute de Arhivele publice. În cadrul proiectului s-au folosit noile tehnologii – ICT (Information and Communication Technologies) – pentru a face accesibile arhivele fotografice ale

² Standardul ISAD(G) conține 26 elemente. Vezi în acest sens Laura Neagu, Bogdan-Florin Popovici, Carmen-Elena Dobrotă, *ISAD(G). Normă generală internațională de descriere arhivistică*, ediția a II-a, în „Buletin de Informare și Documentare Arhivistică”(2004), București, 2005, p. I-X.

³ Detalii pe site-ul www.cordis.lu/ist/ka3/digicult/info2000.htm pentru perioada 1994-1998.

orașelor europene Antwerp și Londra. Inițial partenerii reuniți de acest proiect au fost 6:

- Telepolis Antwerpen (Belgia)
- Stadarchief Antwerpen (Belgia)
- London Metropolitan Archives (Marea Britanie)
- Nederlands Institute of Scientific Information Services (NIWI), Amsterdam (Olanda)
- European Commission on Preservation and Access (ECPA), Amsterdam (Olanda)
- SailLabs Munich (Germania).

Motivațiile principale care au stat la baza proiectului au fost interesul publicului pentru acest gen de documente, precum și provocările generate de teme controversate precum: dreptul de copyright, liberul acces, diferențele de limbă /limbaj, prețul și politicile de cost pentru obținerea de imagini digitale. În același timp, fiind un proiect-cadru, EVA și-a propus testarea unor soluții pentru probleme:

- **tehnice:** stabilirea de standarde tehnice pentru calitatea arhivării și păstrarea pe termen lung a documentelor pe suport digital;
- **de conținut:** standarde de descriere și metadate privind copyright-ul și asigurarea integrității și autenticității documentelor;
- **de acces:** pentru asigurarea folosirii pe termen lung a documentelor fotografice.

În faza de elaborare a proiectului s-a acordat o importanță deosebită nevoilor utilizatorilor, realizându-se în acest sens un chestionar, ale cărui rezultate au constituit un punct de plecare pentru aspectele cantitative și calitative ale materialului fotografic supus digitalizării. Astfel s-a constatat interesul mai curând pentru *temă* și *loc* decât pentru criteriul *cronologic*, interes mai mare pentru *persoane* și *evenimente* decât pentru *clădiri*. De asemenea, se preferă mai degrabă *calitatea* decât *costul* sau *timpul de livrare*. Aceste informații erau esențiale în condițiile în care s-a plecat de la un material documentar alcătuit din 1.000.000 fotografii pentru Londra și 250.000 pentru Antwerp.

Scopurile esențiale pentru care se realizează migrarea imaginilor de pe suport clasic fotografic pe cel digital sunt reprezentate de necesitatea asigurării folosirii pe termen lung a documentelor fotografice, precum și de optimizarea accesului utilizatorilor la informații deținute de instituții publice. Dintre acestea două, prioritară este nevoia de acces în decizia de a digitaliza colecții întregi, părți structurale sau chiar unități izolate.

În privința modalităților de redare a conținutului și de prezentare a acestuia, realizatorii proiectului au utilizat standarde adaptate fiecărei funcțiuni și anume: standardul internațional de descriere arhivistică – ISAD(G), standarde

tehnice pentru descrierea resurselor web – DC⁴ (Dublin Core), ale căror nouă variantă a devenit AGLS, și a metadatelor pentru fișierele electronice – RLG⁵, cu mențiunea că standardele arhivistice sunt considerate superioare celorlalte.

Site-ul EVA funcționează de la 1 martie 2001 și oferă acces la aproximativ 20.000 imagini în format TIFF, câte 10.000 pentru fiecare din cele două orașe vizate. Se dau informații și despre alte instituții deținătoare de arhive fotografice, precum și despre modul de descriere și digitalizare a arhivelor fotografice istorice. De menționat că spre deosebire de EUAN, care oferă instrumente de căutare și nu este el însuși o sursă de documente, ci de documentare, EVA dă posibilitatea vizualizării și obținerii de copii de pe documentele fotografice tratate mai mult ca obiecte digitale decât ca unități arhivistice.

Din februarie 2003 până în iulie 2004, proiectul EVA a fost dezvoltat devenind EVAMP – European Visual Archives Market validation Project finanțat de eTen Programme și la care s-au adăugat doi noi parteneri: firma Pictura și University of London Computer Centre.

MALVINE

Considerat complementar EUAN, *Manuscript And Letters Via Integrated Networks In Europe Project* a fost lansat în 1998 în cadrul celui de-al IV-lea Program al Comisiei Europene: Telematici și biblioteci. Administrat de Biblioteca de Stat din Berlin, proiectul se constituie într-o bază de date unificată între instituții deținătoare (biblioteci, arhive, centre de documentare) de documente și manuscrise din perioada postmedievală⁶ (modernă).

Partenerii inițiali ai proiectului au fost:

- Biblioteca Universidad Complutense Madrid
- Biblioteca Nacional de Portugal
- British Library
- Deutsches Literaturarchiv
- Forschungsstelle und Dokumentationszentrum für Österreichische Philosophie
- Österreichische Nationalbibliothek
- Institut Mémoires de l'édition contemporaine
- Schweizerische Landesbibliothek

⁴ Peter Horsman, *Metadata and Archival Description*, pe site-ul www.euan.org/euan_metadata.html

⁵ Schoups Inge, *EVA: European Visual Archives*, în „Access to Official Documents and Archives-Report from an EU – Conference on Access to Official Documents and Archives in Lund, 5-6 April 2001”, Stockholm, 2001, p. 96.

⁶ www.malvine.org

- Staatsbibliothek zu Berlin.

În decembrie 2000 a avut loc la Berlin Conferința ocazionată de finalizarea proiectului, prilej cu care s-a decis constituirea *Malvine Maintenance Agency*. Aceasta împreună cu *Malvine Consortium* (constituit din partenerii fondatori și asociați) au fost însărcinate cu întreținerea bazei de date și cu dezvoltarea proiectului. Au fost elaborate o chartă și un set de reguli privind folosirea standardului arhivistic ISAD(G) precum și a formatelor EAD și SGML/XML, ca și procedurile de conversie în/din formate locale pe parcursul procesului de import și export de date.

LEAF

Proiectul *Linking and Exploring Authority Files* este o continuare a proiectului MALVINE și a valorificat prototipul testat de acesta prin care a fost recunoscută importanța informațiilor referitoare la creatorii de fonduri și colecții de documente, fie ei instituții, persoane sau familii⁷. În scopul depășirii dificultăților impuse de mediul multi-lingvistic și multi-cultural al Uniunii, LEAF⁸ își propune să creeze un sistem generator de linkuri cu instituții deținătoare sau alți creatori de documente care au legătură sau dețin informații despre un anumit tip de creator. Se intenționează ca modelul LEAF să fie aplicabil tuturor proiectelor sau inițiativelor de cooperare care au în vedere optimizarea accesului la informații din patrimoniul cultural (*cultural heritage*) referitoare la instituții sau persoane. Pentru realizarea acestui deziderat s-a căzut de acord asupra unui standard de descriere în format electronic a informațiilor referitoare la organisme sau persoane care au creat documente de-a lungul timpului. În 2001 la Yale University un grup de lucru a finalizat formatul EAC⁹, care este pentru ISAAR (CPF) ceea ce reprezintă EAD pentru ISAD(G). Acesta este un XML DTD și traduce în format electronic normele de descriere ale standardului arhivistic corespunzător. În felul acesta se realizează întregirea contextului în care fiecare tip de document a fost creat.

Toate aceste proiecte europene pun în evidență integrarea documentelor de arhivă în conceptul mai larg european **ALM (Archives-Librairies-Museums)**

⁷ Modalitatea de redare a acestor date este și obiectul unui alt standard arhivistic internațional de descriere, ISAAR (CPF), apărut în 1995 și revizuit în 2004. Împreună cu ISAD(G) poate fi accesat pe site-ul web al CIA: www.ica.org.

⁸ <http://xml.coverpages.org/ni2002-03-28-a.html>.

⁹ Pe lângă standardele de descriere arhivistică, în mediul digital există și standarde internaționale (ISO) de descriere a resurselor web. Acestea sunt fie procedurale: HTML (formatul paginilor web) fie descriptive: SGML, sub care a fost dezvoltat EAD. XML este un nou standard, provenit din SGML, superior lui EAD și compatibil cu acesta. XML va înlocui formatul HTML pe web.

sau **ABM (Arhive-Biblioteci-Muzee)** în care este plasat patrimoniul cultural (*cultural heritage*).

Toate aceste inițiative de cooperare au beneficiat de standardizarea la nivel internațional a descrierii arhivistice, precum și a formatelor electronice de date. La aceasta a contribuit și experiența realizării, la nivel național și chiar mai restrâns, a unor rețele de baze de date integrate pe conceptul **ALM**.

NAD

The Swedish *National Archival Database* a început să se constituie din toamna anului 1990. Prima versiune a fost terminată în 1993, iar cea actuală a fost revizuită în 1998. NAD cuprinde descrieri ale arhivelor publice și private deținute de instituții, biblioteci și muzee din Suedia. S-a constituit prin importarea diferitelor baze de date arhivistice din instituții centrale, regionale și locale inclusiv din National Registry of Private Archives. Datele au fost importate ca fișiere în format MARC de pe diferite medii de lucru și sub diferite aplicații ca UNIX, PC sau Macintosh. Ediția NAD pe CD-ROM conține:

- Informații generale despre 170.000 de fonduri
- Inventare pentru 38.000 de fonduri
- Liste ale microfișelor disponibile pentru împrumut sau vânzare, în special registre parohiale
- Prezentări ale administrației locale și regionale.

Ediția pe Internet a NAD a fost lansată în 2000, iar în anul 2002 în baza de date se aflau în jur de 6,5 milioane de descrieri, realizate conform standardelor ISAD(G) și ISAAR(CPF). Sistemul informatic folosit, ARKIS II, reactualizare din perioada 1997-1999 a mai vechiului ARKIS I, a fost adoptat și de EUAN precum și de National Archives of Scotland.

SCAN

The *Scottish Archive Network* a luat startul în august 1999 și a durat trei ani. A fost finanțat de Heritage Lottery Fund (care primește bani de la Loteria Națională din Marea Britanie) și a fost realizat mai ales cu contribuția Arhivelor Naționale ale Scoției și a unor voluntari de la Genealogical Society of Utah. Primul rezultat al proiectului a fost lansarea web-site-ului SCAN, pe 30 noiembrie 2000. Site-ul conține răspunsuri la cele mai frecvente întrebări adresate Arhivelor din Scoția, o prezentare de bază a sistemului de ordonare folosit de-a lungul timpului, instrumente cu surse de referință. S-a realizat descrierea la nivel de colecție pentru toate colecțiile arhivistice ale celor 48 de membri ai SCAN (din care fac parte Arhivele Naționale ale Scoției), adică 6.500 dintr-un total de 25.000-30.000.

A 2 A – ACCESS TO ARCHIVES

O altă rețea importantă de baze de date arhivistice este derulată de Public Record Office din Londra și cuprinde arhive din Anglia. Proiectul este finanțat printr-un grant al Guvernului Marii Britanii, precum și prin Heritage Lottery Fund. Scopul proiectului este publicarea pe web-site a inventarelor care să conțină descrieri și la nivel de unitate arhivistică, nu numai la nivel de colecție sau fond, pentru toate Arhivele din Anglia partenere în baza de date regională. Datele au fost introduse în format EAD compatibil cu standardul ISAD(G) și au fost selectate după teme de interes regional, alese de participanți.

ARCHIVES HUB

O rețea de date mai selectivă decât anterioara, *Higher Education Archives Hub*, s-a constituit pe baza arhivelor deținute de universități din toată Marea Britanie. Proiectul este finanțat din bani publici și a cuprins în prima fază contribuții de la 15 Arhive universitare. S-a reușit introducerea a 5000 de descrieri la nivel de colecție, dar se intenționează realizarea de descrieri pe mai multe nivele. Pentru baza de date Archives Hub utilizează sistemul de regăsire a informației Cheshire, special conceput pentru import și export de date în format EAD.

AIM 25

Este o rețea de arhive de mai mică întindere regională și este finanțată de *Research Support Libraries Programme* pentru a oferi un singur punct de acces la descrieri de arhive și colecții de manuscrise aflate la principalele colegii și școli din cadrul University of London, de la alte universități și colegii din Londra și din zona delimitată de linia de autobuz M 25, precum și de la câteva din cele mai importante colegii regale și societăți de medicină și științe din Londra. Vor fi adunate arhivele a aproximativ 50 de instituții. Ca și SCAN, AIM 25 se va concentra pe descrieri la nivel de colecție.

O scurtă trecere în revistă a acestor baze de date în rețea evidențiază trăsături caracteristice ce țin de termene de realizare, costuri și finanțare, dar și bunele practici în materie de management de proiect (arhivistic în cazul de față). În același timp lasă să se întrevadă posibilități de dezvoltare în viitor, cu notabile consecințe asupra practicii și teoriei arhivistice, dar și asupra societății întregi.

S-a constatat că proiectele și programele din care acestea fac parte reprezintă dezvoltarea firească a unor baze de date existente și față de care comunitatea cercetătorilor și-a manifestat nevoia de a fi interconectate. Pe de altă parte, tradițiile administrative ale Europei de Vest reclamă ca o condiție esențială a existenței unui serviciu public punerea de acord cu necesitățile tehnologice ale societății, în caz contrar acesta își pierde utilitatea publică. Un impuls deosebit a fost imprimat de directivele și politicile europene în materie de patrimoniu

cultural și susținerea concretă prin alocarea de fonduri cu această destinație. Un exemplu îl constituie proiectul EVA, al cărui cost s-a ridicat la 500.000 de euro, din care 250.000 au reprezentat un grant al Uniunii Europene. În acest fel, termenul de implementare al unui astfel de proiect se situează între 2 și 3 ani și nu există riscul să nu se mai finalizeze datorită sistării resurselor financiare prin care el se susține. Legat de aspectul financiar, o concluzie comună a celor implicați în astfel de proiecte arată necesitatea corelării la nivel național a programelor culturale cu strategiile guvernamentale de susținere a dezvoltării în domeniul tehnologiei informației.

Nu în ultimul rând, au fost evidențiate modalitățile de surmontare în practică a unor probleme tehnice prin susținerea eforturilor de standardizare a celor mai bune practici arhivistice și a formatelor de codare a informației care să permită interconectarea. La acestea s-au adăugat chestiunile juridice din sfera dreptului de proprietate intelectuală generate de lărgirea considerabilă a accesului la documente.

Résumé

Les bases de données internationales partagées dans le domaine archivistique ne sont plus une nouveauté, mais un instrument que chaque chercheur utilise, que chaque institution d'Archives envisage de faire publique. La présentation de quelques bases de données au niveau européen n'a pas la prétention de clore le sujet, mais seulement d'illustrer la manière de laquelle de différents institutions ont réussi de mettre en commun leurs bases de données, quels sont les participants, quels sont les ressources qui ont financé les projets.

Cette initiative de mettre en commun plusieurs bases de données a engendré d'autres problèmes : celui de l'uniformisation des standards de description et des «meilleures pratiques» et celui de la compatibilité des langages informatiques.